

2023

BARNET  
FØRST!

# Handlingsplan

For fremming av trygt psykososialt miljø, og forebygging av krenkelser og mobbing i barnehagen.



barnehagene

# Innhold

<b>1.0</b>	<b>Innledning.....</b>	<b>1</b>
<b>2.0</b>	<b>Bakgrunn.....</b>	<b>2</b>
<b>3.0</b>	<b>Hva er mobbing.....</b>	<b>3</b>
<b>4.0</b>	<b>Steg 1: Forebygge.....</b>	<b>5</b>
	• 4.1 Verdier og holdninger	
	• 4.2 Psykososialt barnehagemiljø	
	• 4.3 Vennskap	
	• 4.4 Sosial-, språklig-, og emosjonell kompetanse	
	• 4.5 Foresatte	
<b>5.0</b>	<b>Steg 2: Avdekke.....</b>	<b>9</b>
<b>6.0</b>	<b>Steg 3: Håndtere og stoppe.....</b>	<b>10</b>
<b>7.0</b>	<b>Refleksjonsoppgaver til bruk i barnehagen.....</b>	<b>11</b>
<b>8.0</b>	<b>Eksterne ressurser og kilder.....</b>	<b>12</b>
	• 4.1 Verdier og holdninger	
	• 4.2 Psykososialt barnehagemiljø	
	<b>Vedlegg</b>	
	1. Saksgang ved mistanke om eller kjennskap til at et eller flere barn ikke har det trygt og godt i barnehagen	
	2. Psykososialt barnehagemiljø – melding	
	3. Intern aktivitetsplan ved uro	
	4. Plan for å sikre et trygt barnehagemiljø	
	5. Pedagogisk analysemodell	

# 1.0 Innledning

Denne planen er utarbeidet på bakgrunn av ny bestemmelse i barnehageloven om psykososialt barnehagemiljø. Den er gjeldende fra 1. januar 2021. Barnehageloven stiller klare forventninger til barnehagens arbeid med å skape et godt fysisk og psykososialt læringsmiljø for barn. Under ser du utdrag fra loven.

## **§ 41 Null toleranse og forebyggende arbeid.**

«Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser. Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.».

## **§ 42 Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)**

«Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det. Alle som arbeider i barnehagen, skal melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styreren skal melde fra til barnehageeier i alvorlige tilfeller. Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken».

«Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering».

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå:

1. Hvilke problemer tiltakene skal løse
2. Hvilke tiltak barnehagen har planlagt
3. Når tiltakene skal gjennomføres
4. Hvem som skal gjennomføre tiltakene
5. Når tiltakene skal evalueres.

## **Undersøkelser og tiltak etter §42 tredje og fjerde ledd skal iverksettes straks. § 43 Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen krenker et barn.**

«Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold,

diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser. Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.».

## 2.0 Bakgrunn

De siste årene har det vært økt fokus på krenkelser, utenforskap og mobbing i barnehagen. Vi har sett i media hvilke negative konsekvenser det kan ha i barn og familiers liv å bli utsatt for mobbing. Det er mange grunner til at mobbing er et stort samfunnsproblem. Fra og med januar 2021 har den nye bestemmelsen om et trygt psykososialt barnehagemiljø kommet inn i Lov om barnehager, med særlig skjerping av aktivitetsplikt. Forskning viser også sammenheng mellom utvikling av et bredt spekter av helseproblemer hos de som er, eller har vært, utsatt for mobbing. Eksempler på dette kan være angst, depresjon, og psykosomatiske plager (Breivik, m. fl. 2017.)

Forskning viser også en sammenheng mellom frafall i videregående opplæring og mobbing i barnehagen (Lund, 2013). Det har ifølge Breivik m.fl. (2017) lenge vært kjent at utdanning og fullføring av videregående skole er blant nøkkelfaktorer for god helse og stabil tilknytning til arbeidsmarkedet. Det er også verdt å merke seg at den som mobber også har større sårbarhet for å slite med ulike helseplager både nå og senere i livet. Loven viser til en plikt i å iverksette aktiviteter som en forebyggende handling og ved uro / bekymring. Dette kaller vi aktivitetsplikt.

### Aktivitetsplikt

1. Plikt til å følge med
2. Plikt til å melde fra
3. Plikt til å undersøke
4. Plikt til å sette inn tiltak

Krenkelser og mobbing forekommer allerede i barnehagen. Jo tidligere vi kan oppdage det, jo høyere sannsynlighet er det for å lykkes i å forbygge mobbing og utenforskap. Ved å gi barn en god start, gode holdninger og kunnskap om hvordan vi samhandler og snakker med hverandre, vil vi gjøre barn i stand til å ivareta både seg selv og andre. De vil kunne oppleve å være en del av et fellesskap, samt lære viktigheten av å inkludere andre i dette. Det å lære barn å være en god lekekamerat og venn for andre, kan i seg selv være en forebyggende faktor.

Vårt mål med denne handlingsplanen er at barn i barnehagene våre skal oppleve et trygt psykososialt miljø preget av trygghet og inkludering. Barn skal få oppleve at de betyr noe og oppleve å være en del av et fellesskap. Barn i våre barnehager skal ikke utsette andre for mobbing og skal heller ikke selv bli utsatt for mobbing, hverken av barn eller av ansatte.

For at dette målet skal bli en realitet er DU en viktig ressursperson. Dine holdninger og din kunnskap er avgjørende for dine handlinger sammen med barn og voksne. Jo mer vi vet, jo bedre er vi i stand til å forebygge negativ utvikling samt møte utfordringer som oppstår. Takk for at du drar din del av lasset og er en viktig bidragsyter i å lære barna å være seg selv sammen med andre.

## 3.0 Hva er mobbing

Det finnes flere definisjoner på mobbing, men felles for dem er at det er en negativ handling som rettes mot en, at det gjentas over tid og at det er ubalanse i styrkeforholdet mellom partene. Vi har valgt denne definisjonen:

*«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet».*

(Lund, Helgeland og Kovac, 2015)

Overnevnte definisjon peker på betydningen av å være en del av fellesskapet. Vår forståelse og syn på barna som er i våre barnehager blir viktig for hvordan vi møter mobbing. Våre holdninger til barn må være ikke-dømmende, de bør være preget av empati, respekt og en anerkjennende holdning som vil vise seg i konkrete handlinger som at vi skaper et positivt klima og er sensitive. Vi setter oss ned og lytter og legger til rette for et inkluderende lek- og læringsmiljø, vi trøster og er tilstedeværende i barnehagehverdagen.

### Mobbing, erting eller konflikt?

Det er viktig å forstå forskjellen på mobbing i skolen og mobbeatferd i barnehagen (Idsøe & Ro□land,2017). Ved å forstå denne forskjellen og å kjenne til skillene mellom erting, konflikt og aggresjon vil ansatte kunne identifisere og iverksette rette tiltak i større grad. Både ansatte og foresatte bør være klar over de spesifikke karakteristika som skiller mobbing fra en vanlig konflikt, og heller ikke gripe inn i mobbingen som i en konflikt, da dette bør angripes på ulike måter.

<b>Vanlig konflikt</b>	<b>Mobbing</b>
Likeverdige venner	Ubalanse i styrkeforhold/ikke venner
Skjer av og til	Gjentatte handlinger
Tilfeldig	Planlagt
Prøver ikke å oppnå noe	Forsøker å få makt eller materielle ting som leker
Dårlig samvittighet	Ingen anger

Tabell 1. (Storey & Slaby, 2013)

## Former for mobbeatferd

Det finnes ulike former for mobbing. (Idsøe & Roland, 2017):

- Fysisk mobbing som dytte, slå, sparke, rive leker fra annen
- Verbal mobbing som kallenavn, trussel, erting
- Relasjonell mobbing som utestenging, ekskludering, grimaser, lage spesielle regler

For å sikre et trygt psyko- sosialt miljø som forebygger krenkelser og mobbing kan vi se for oss en loop hvor vi forebygger, avdekker og stopper uønskede handlinger.

## Hva slags atferd og situasjoner skal ansatte i barnehagen være observant på?

- At barna tar fra leker gjentatte ganger mot ett spesielt barn
- Hvisking av hemmeligheter som omfatter privat informasjon og kallenavn
- Rollelek og barnets status i denne (Idsøe & Roland, 2017)

# 4.0 Steg 1: Forebygge

«Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen.

Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelse og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette». (Rammeplan for barnehager 2017: 3)

I barnehagen skal vi jobbe med å fremme helse og skape et inkluderende fellesskap der barna kan være seg selv og trives slik at de kan oppleve mestring og en følelse av verdi. Denne jobben gjøres bl.a. gjennom tilstedeværende og engasjerte ansatte med barna i fokus. Dette blir essensielt i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Personalet i barnehagen skal aktivt jobbe for å se alle barn, og være ekstra oppmerksomme for å se barn som faller utenfor og hjelpe/veilede dem. Se ”oversikt over innsats ved uro knyttet til krenkelser og mobbing” i vedlegg 1.

## 4.1 Verdier og holdninger

Grunnleggende verdier og holdninger i barnehagen handler om fellesskap, omsorg, medansvar, solidaritet, toleranse, respekt, likeverd og retten til å være forskjellig. Alle ansatte har, som rollemodeller, et særlig ansvar for å etterleve og formidle barnehagens verdigrunnlag (Barns trivsel- voksnes ansvar, udir).

Som ansatte er vi viktige rollemodeller for barna vi omgås. Ved å være bevisst hvordan vi handler, kan vi være med på å synliggjøre for barna at hver og en har verdi i seg selv, og at alle har rett til egne meninger. I hvilken grad personalet respekterer hverandre og barna, kommer til uttrykk i måten vi forholder oss til og behandler hverandre på. Barn ser, hører og legger merke til våre handlinger. Barn er naturlig sensitiv for hvordan voksne opptrer overfor dem og omtaler dem, som igjen påvirker barnets selvbilde og selvtilit. Videre kan dette påvirke måten barnet blir oppfattet på i barnegruppen og blant dine kolleger (Udir)

## 4.2 Psykososialt barnehagemiljø

FUS barnehagene har slagordet, «Barnet først». Det innebærer at alt vi gjør skal ivareta barnets beste. «Barnet først» er i tillegg en barnehagebasert kompetanseutvikling som inneholder verktøyet Classroom Assessment Scoring System, CLASS, og Tuning into kids, TIK. FUS har valgt CLASS som observasjonsverktøy fordi det er et godt dokumentert verktøy som fungerer både ved observasjon, og som støtte i personalets utviklingsarbeid. Det er tuftet på systematisk tilnærming for å heve relasjonskvaliteten. TIK handler om hvordan vi kan tone oss inn på og veilede barns følelser. Å tone seg inn på små barn betyr å møte de der de er, i emosjonelle følelsesmessige uttrykk. For å få til dette må vi være sensitive voksne, for å bygge gode og trygge relasjoner.

Når vi viser sensitivitet, entusiasme og glede vet vi at dette har stor betydning for barns trivsel og progresjon. Barna skal sikres et miljø som er fritt for krenkelser og et rikt leke- og læringsmiljø. For å sikre høy kvalitet på relasjonen må vi vite hva som egentlig skjer i møtet mellom ansatte og barnet. Vi skal sikre at vår atferd er preget av handlinger som fremmer og ikke hemmer barnets trivsel, utvikling og læring.

## Positivt klima

- Trygg og god relasjon mellom barn - barn, barn - personale og mellom involverte voksne.
- Tydelig entusiasme, latter og mange smil
- Gjensidig respekt og lydhørhet
- Ansatte støtter barna i lek og vennskaps relasjoner
- Positivt klima er positivt for hjernens utvikling, da delt glede "booster" hjernens utvikling (CLASS, Barnet først)

## Negativt klima

- Streng stemme, irritasjon,
- kjefting eller sinne vist av personale og / eller barnet.
- irritasjon, ironi, aggressivitet, sarkasme og manglende respekt for hverandre.
- himling med øynene
- trusler

Barn trives, lærer og utvikler positive sosial -emosjonelle ferdigheter i omgivelser som er fri for irritasjon, trusler og aggresjon. Hvis barn er engstelige, sinte eller urolige, vil det begrense barnets trivsel, utviklings -og læringsmuligheter. Til og med milde trusler kan skade barnas opplevelse av trygghet og relasjon til deg. Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel og for utvikling av empati og nestekjærlighet (Rpl;17- CLASS, Barnet først).





## 4.3 Vennskap

Vennskap er det viktigste virkemiddelet mot mobbing i barnehagen, og relasjoner mellom barn og voksne er sentrale for det forebyggende arbeidet. Alle voksne som omgås barn er viktige, både som rollemodeller og for å legge til rette for inkludering og vennskap. Rammeplanen understreker også viktigheten av at barn får oppleve vennskap og i definisjonen av mobbing fremheves det at opplevelsen av å tilhøre et fellesskap er viktig. Vennskap er tilhørighet, lek og en viktig arena for å føle seg betydningsfull. Her kan man få øve seg på å være seg selv sammen med andre. Være enig og uenig. Streve med å finne kompromisser og få lov til å se andres perspektiv. Her kan barna utvikle en forståelse for seg selv og andre og lytte og bli lyttet til.

## 4.4 Sosial-, språklig og emosjonell kompetanse

Som en del av arbeidet med å fremme sosial kompetanse og et inkluderende miljø er det av særlig viktighet å fremme barns språkkompetanse og emosjonelle kompetanse. Her bør fokuset være på å gi barn et rikt språk til å fortelle hva barnet opplever av «glede og sorg». Barna bør få kompetanse på å sette ord på følelser hos seg selv og andre, styrke empatiforståelse og -utøvelse. For at barn skal kunne fortelle må de vite at de kan være trygge på, og stole på de voksne rundt seg. Relasjonene og kvaliteten på dem må jobbes med hver dag.

Barn forteller gjerne med bl.a. små hint, endring av atferd, kraftige emosjonelle uttrykk, tilbaketrukkethet m.m. Dersom personalet rundt barnet ikke er sensitive nok til å fange opp disse hintene kan det være nok til at barn ikke forteller mer. Bruken av åpne spørsmål som: Kan du fortelle meg mer om det? Sette ord på det du ser: « I stad så jeg at du ble lei deg når NN ikke ville leke med deg....»

## 4.5 Samarbeid mellom barnehage og hjem

En viktig arena i arbeidet med å forebygge mobbing og mobbeatferd er hvordan dette blir håndtert og forstått i hjemmet eller i familiekonteksten (Idsøe og Roland, 2017). Foresatte må bli involvert og kjenne til definisjonen som gjelder. Videre bør de bli gjort oppmerksomme på hvilke mekanismer som kan inntreffe i mobbeaktivitet. Samarbeidet mellom barnehage og foresatte vil gjøre det mulig å øke forebygging av uønsket atferd, og sikre at involverte parter trekker i samme retning. Foresatte skal gjøres kjent med saker som involverer ens barn. Det er viktig med åpenhet for å sikre tillit og tett samarbeid.

Vi skal utføre vårt arbeid «i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem» (barnehageloven §1) Derfor er foresatte svært viktige samarbeidspartnere for å sikre barns trivsel. Foresatte kan også støtte hverandre og diskusjoner om utfordrende temaer som bursdager, bestevenner og besøk hjemme. Da kan de bli enig om hvordan man gjør det i denne barnehagen og løfte fram noen verdier man ønsker å lære barna.

Foresatte kan også drive med forebyggende arbeid ved å;

- Være engasjert også i de andre barna.
- Be barna med seg hjem, la barna treffe hverandre i en annen setting enn den de er vant til i barnehagen.
- Samtale med egne barn om det å være en god venn og inkludere andre.
- Være gode rollemodeller som ikke snakker ufordelaktig om andre barn og deres foreldre i barnas påhør.
- Gripe inn når eget barn viser uønsket atferd mot andre barn.
- Være gode modeller i konfliktløsning. Hjelp barnet å finne gode måter å løse konflikter på.
- Være bevisst på hva de legger ut på sosiale medier.

## 5.0 Steg 2: Avdekke

«Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelse og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette». (Rammeplan for barnehager 2017: 3)

I barnehagen skal vi jobbe med å fremme helse og skape et inkluderende fellesskap der barna kan være seg selv og trives slik at de kan oppleve mestring og en følelse av verdi. Denne jobben gjøres bl.a. gjennom tilstedeværende og engasjerte ansatte med barna i fokus. Dette blir essensielt i det forebyggende arbeidet for å sikre et trygt og godt barnehagemiljø. Personalet i barnehagen skal aktivt jobbe for å se alle barn, og være ekstra oppmerksomme for å se barn som faller utenfor og hjelpe/veilede dem.

### **Endret adferd som kan være tegn på at barn ikke har det trygt og godt:**

- Barnet kan vise tegn til å ikke ville gå i barnehagen
- Barnet kan begynne å tisse på seg etter å ha vært tørr
- Kan endre spise- og sovevaner
- Kan bli engstelig og redd
- Kan bli oppfarende og fort sint
- kan søke mer voksenkontakt enn tidligere
- Kan bli veldig stille

# 6.0 Steg 3: Håndtere og stoppe

Det settes inn tiltak samme dag som et utrygt barnehagemiljø mistenkes eller avdekkes. Se vedlegg 1 for saksgang ved mistanke om eller kjennskap til at et eller flere barn ikke har det trygt og godt i barnehagen.

## 7.0

# Refleksjonsoppgaver til bruk i barnehagen

1. Hva gjør DU som en god rollemodell?
2. Hva er din styrke som rollemodell og hva er din utfordring som rollemodell?
3. Hva er din styrke som kollega? Hva er din utfordring som kollega?
4. Hva kan du gjøre for å styrke samarbeidet i personalgruppen?
5. Hvordan skal personalet observere hverandre og gi hverandre tilbakemeldinger?
6. Hvordan vil du vurdere din barnehages psykososiale miljø?
7. Hvordan er barnehagelovens kapittel 8 forankret i personalgruppen i din barnehage?
8. Oppfatter du at det er nulltoleranse mot krenkelser i din barnehage?
9. Hva pleier du å gjøre når det er konflikter mellom barn?
10. Hva er dine tanker om forebyggende arbeid i din barnehage?
11. På hvilke måter kan det forekomme at voksne krenker barn i din barnehage?
12. Hvordan pleier du å håndtere konflikter mellom barn og voksne?

# 8.0 Eksterne ressurser

## 8.2 Eksterne ressurser

Kompetansepakke trygt og godt barnehagemiljø:

<https://bibsyst.instructure.com/courses/537>

Verktøy for barnehager: <https://www.uis.no/nb/barnehage/et-godt-verktoy-for-barnehager>

Nullmobbing.no: <https://www.udir.no/nullmobbing/>

Snakkemedbarn.no: <https://www.snakkemedbarn.no/>

Dialogmodellen: <https://dialogmodellen.no/>

## 8.2 Kilder

Barns trivsel- voksnes ansvar. Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen. Veileder. Utdanningsdirektoratet.

Breivik, K., Bru, E., Hancock, C., Idsøe, E. C., Idsøe, T., & Solberg, M. E. (2017). Å bli utsatt for mobbing. En kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak. Stavanger: Læringsmiljøsentret.

Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Kunnskapsdepartementet 24. april 2017

Idsøe og Roland. 2017. Mobbeatferd i barnehagen: Cappelen Damm akademiske

Lund, Ingrid (red.) Marianne Godtfredsen, Anne Helgeland, Dag Øystein Nome, Bobo Velibor Kovac og David Lansing Cameron. (2015) Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen. Forskningsrapport



barnehagene